

15. Þreföld heildi

Stærðfræðigreining IIB, STÆ205G

23. febrúar 2015

Sigurður Örn Stefánsson, sigurdur@hi.is
Verkfræði- og náttúruvísindasvið
Háskóli Íslands

Umræða 15.1

Heildi falls $f(x, y, z)$ yfir kassa $K = [a, b] \times [c, d] \times [u, v]$ í $\mathbb{R}^3$ er skilgreint á sambærilegan hátt og tvöfalt heildi er skilgreint.

Á sama hátt og fyrir tvöföld heildi má svo skilgreina heildi fyrir almennari rúmskika í $\mathbb{R}^3$.

Heildi falls $f(x, y, z)$ yfir rúmskika R er táknað með

$$\iiint_R f(x, y, z) dV.$$

(dV stendur fyrir að heildað er með tilliti til rúmmáls.)

Setning 15.2

Látum $f(x, y, z)$ vera fall sem er heildanlegt yfir kassa $K = [a, b] \times [c, d] \times [u, v]$ í $\mathbb{R}^3$. Þá er

$$\iiint_K f(x, y, z) dV = \int_a^b \int_c^d \int_u^v f(x, y, z) dz dy dx.$$

Breyta má röð heilda að vild, t.d. er

$$\iiint_K f(x, y, z) dV = \int_u^v \int_c^d \int_a^b f(x, y, z) dx dy dz.$$

Setning 15.3

Látum $f(x, y, z)$ vera fall sem er heildanlegt yfir rúmskika R og gerum ráð fyrir að R hafi lýsingu á forminu

$$R = \{(x, y, z) \mid a \leq x \leq b, c(x) \leq y \leq d(x), u(x, y) \leq z \leq v(x, y)\}.$$

Þá er

$$\iiint_R f(x, y, z) dV = \int_a^b \int_{c(x)}^{d(x)} \int_{u(x, y)}^{v(x, y)} f(x, y, z) dz dy dx.$$

Breyturnar x, y, z geta svo skipt um hlutverk.

Setning 15.4 (Almenn breytuskiptaformúla fyrir þreföld heildi.)

Látum

$$(u, v, w) \mapsto (x(u, v, w), y(u, v, w), z(u, v, w))$$

vera gagntæka vörpun milli rúmskika R í xyz -rúmi og rúmskika S í uvw -rúmi. Gerum ráð fyrir að föllin

$x(u, v, w), y(u, v, w), z(u, v, w)$ hafi öll samfelldar fyrsta stigs hlutafleiður. Ef $f(x, y, z)$ er fall sem er heildanlegt yfir R þá er

$$\begin{aligned} \iiint_R f(x, y, z) dV \\ = \iiint_S f(x(u, v, w), y(u, v, w), z(u, v, w)) \left| \frac{\partial(x, y, z)}{\partial(u, v, w)} \right| du dv dw. \end{aligned}$$

Skilgreining 15.5

Látum (x, y, z) vera punkt í $\mathbb{R}^3$. *Sívalningshnit* (x, y, z) eru þrennd talna r, θ, z þannig að

$$x = r \cos \theta \qquad y = r \sin \theta \qquad z = z.$$

Athugið að $[r, \theta]$ eru pólnit punktsins (x, y) .

Setning 15.6 (Breytuskipti yfir í sívalningshnit.)

Látum R vera rúmskika í $\mathbb{R}^3$ og látum $f(x, y, z)$ vera heildanlegt fall yfir R . Gerum ráð fyrir að R megi lýsa með eftirfarandi skorðum á sívalningshnit punktanna sem eru í R

$$\alpha \leq \theta \leq \beta, \quad a(\theta) \leq r \leq b(\theta), \quad u(r, \theta) \leq z \leq v(r, \theta),$$

þar sem $0 \leq \beta - \alpha \leq 2\pi$. Þá er

$$\iiint_R f(x, y, z) dV = \int_{\alpha}^{\beta} \int_{a(\theta)}^{b(\theta)} \int_{u(r, \theta)}^{v(r, \theta)} f(r \cos \theta, r \sin \theta, z) r dz dr d\theta.$$